

Lustra i ekrany

LUSTRA I EKRANY: MAŁGORZATA POTOCKA, JAGODA KALOPER

Kuratorka: Marika Kuźmich

Wystawa Lustra i ekrany jest spotkaniem Małgorzaty Potockiej (ur. 1953) i Jagody Kaloper (1947–2016). Choć ich edukacja i drogi zawodowe się różniły, to obydwie stały się znanymi aktorkami filmowymi, a jednocześnie artystkami wizualnymi. Małgorzata Potocka jako aktorka jest związana z filmem przez niemal całe swoje życie. Pierwszą rolę zagrała jako dziecko, następnie jako nastolatka, by później ukończyć Wydział Aktorski Szkoły Filmowej w Łodzi. Pracę nad kolejnymi rolami godziła z działaniami w obszarze sztuk wizualnych. Pod koniec lat siedemdziesiątych wspólnie z mężem, Józefem Robakowskim prowadziła niezależne miejsce sztuki – legendarną Galerię Wymiany w Łodzi, współtworząc jednocześnie środowisko ówczesnej polskiej awangardy. Jako jedna z pierwszych artystek w Polsce wykorzystywała jako medium film i wideo. Szczególne miejsce w jej twórczości zajmowała fotografia.

Jagoda Kaloper zadebiutowała na ekranie w wieku osiemnastu lat i kontynuowała z powodzeniem karierę aktorki, choć nie kształciła się w tym kierunku. W 1970 roku ukończyła Akademię Sztuk Pięknych w Zagrzebiu, po czym realizowała liczne wystawy indywidualne i brała udział w najważniejszych wystawach zbiorowych w Jugosławii. Jej pierwsza samodzielna ekspozycja zatytułowana Neimenovani ambient pokazana została w Galerii SC. Wnętrze galerii artystka wypełniła szarymi betonowymi płytami na podłodze, w jej środkowej części znajdowało się zagłębienie. Wzdłuż ściany umieściła cienką czerwoną neonową nitkę, którą przeciągnęła z wnętrza pomieszczenia ku wyjściu. Wystawa stanowi początek zainteresowania Kaloper działaniami pozainstytucjonalnymi, interwencjami w przestrzeni publicznej, a także relacjami między przestrzenią a dziełem artystycznym.

Pomimo wielu wystaw, licznych stworzonych prac zarówno twórczość Potockiej, jak i Kaloper pozostawała przez wiele lat w cieniu ich działalności aktorskiej. Sława i rozpoznawalność, którą zyskały dzięki granym przez siebie popularnym rolom filmowym, fakt bycia znaną i porównywaną z postaciami tworzonymi przez nie na ekranach, wpłynęły w różny sposób na tworzoną przez nie sztukę.

Wiele prac Małgorzaty Potockiej jest grą prowadzoną przez nią samą z własnym wizerunkiem; w rezultacie jednym z najważniejszych motywów w jej twórczości był autoportret. Cykle autorstwa Potockiej, które prezentujemy na wystawie, są różnymi próbami zmierzenia się z obrazem swojego ciała. Notatnik (1979) to cykl fotografii wykonanych przez nią na planie czechosłowackiego filmu. Grana przez Potocką bohaterka była podglądana w szatni przez swojego trenera – zdjęcia przebiegającej się aktorki także sprawiają wrażenie robionych z ukrycia, opowiadających o obsesji, która nie może się spełnić. Nieco późniejszy cykl Korekcje (1981) to ujęcia twarzy artystki, wykonane w zakładzie optycznym podczas przymierzania wielu różnych soczewek optycznych do badania wzroku, zmieniających pole widzenia. Nadała tym samym głębszy sens dialogowi twórczyni z widzem, zmuszając go niejako do wyobrażenia sobie, jak może zmieniać się świat w zależności od zmiany perspektywy naszego widzenia. Ta zmiana może być narzucona sztucznie lub też może być naszym wyborem. Co przede wszystkim wówczas widzimy? W co wierzymy? Przed czym możemy uciec, sztucznie manipulując zasięgiem widzenia, a co za wszelką cenę chcemy zobaczyć? W tej pracy Potocka oddaje się także czynności patrzenia, w odróżnieniu od roli, którą tak często przyjmowała jako aktorka: bycia ogladaną.

W cyklu *Uciezki* (1982), praca powstała na taśmie filmowej, która się nie zachowała) widzimy nagą artystkę, biegnącą przed siebie w szaleńczym pędzie. Jest to obraz kogoś, kto ucieka, zapewne przerażony, pragnący wyrwać się z sytuacji, w której się znalazł. Być może jest to metafora coraz trudniejszej wówczas sytuacji politycznej w Polsce (praca powstała niedługo przed wprowadzeniem stanu wojennego) lub odniesienie do osobistej sytuacji Potockiej, pragnącej wówczas skupić się na tworzeniu własnych prac, rezygnując w pewnym stopniu z aktorstwa.

Z kolei Jagoda Kaloper podsumowała swoją aktorską drogę w 2011 roku, kiedy wyreżyserowała swój jedyny film *Żena u ogledalu* (*Kobieta w lustrze*). Jest to kolaż składający się z różnych ujęć jej twarzy, pochodzących z filmów fabularnych, w których wystąpiła. To swoiste podsumowanie dwóch różnych dróg w jej twórczym życiu, które wzajemnie się przenikały, a być może także próba zmierzenia się z faktem upływu czasu i zmian zachodzących w każdym z nas, tym trudniejszych zapewne do oswojenia, jeśli wygląd jest poddawany częstej ocenie przez obce dla nas osoby, jak ma to miejsce w wypadku osób publicznych.

Wystawa jest przede wszystkim okazją do przyjrzenia się podobieństwom i różnicom w podejściu obu artystek do kwestii własnej fizyczności tudzież do funkcjonowania ich wizerunku w przestrzeni medialnej i publicznej. Jednocześnie jest też niezwykle ważnym głosem we współczesnej codzienności, w coraz większym stopniu zdominowanej przez social media, które sprawiły, że radykalnie zmieniają się znaczenia pojęć takich jak sława, popularność, rola, wizerunek, cielesność czy prywatność.

JAGODA KALOPER (Zagrzeb 1947 - Wiedeń 2016) - artystka, graficzka, projektantka oraz aktorka filmowa i telewizyjna. W 1970 roku ukończyła studia na Wydziale Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Zagrzebiu, jednak pomimo swej działalności twórczej, licznych wystaw, realizacji znanych interwencji artystycznych w przestrzeni miejskiej, a także projektów graficznych, za które wielokrotnie była nagradzana, jako artystka pozostała niemal nieznaną opinii publicznej. Zapamiętana jest jako jedna z najlepszych chorwackich aktorek filmowych. Debiutowała w filmie *Duga ulica* (1965). Zagrała w dwudziestu filmach, a za swoje osiągnięcia filmowe została nagrodzona Złotą i Srebrną Areną na festiwalu filmowym w Puli, a także Nagrodą Cesarzowej Teodory w Niszu. Wraz z Goranem Trbuljakiem, Bracem Dimitrijevićem, Neną Baljkovićem i Nadą Orel w 1970 roku otworzyła przestrzeń wystawienniczą *Haustor*. Zajmowała się także projektowaniem graficznym i ilustracjami do czasopism, projektowaniem książek, katalogów i plakatów, tworzeniem identyfikacji wizualnej, scenografią filmową i kostiumografią oraz aranżacją wystaw.

MAŁGORZATA POTOCKA (ur. 1953) - aktorka, reżyserka, producentka filmowa, artystka wizualna. Autorka filmów, fotografii, prac wideo. Wychowała się w rodzinie blisko związanej z filmem. Pierwszy raz przed kamerą wystąpiła jako kilkuletnia dziewczynka, ale jej faktycznym debiutem kinowym był film Andrzeja Wajdy *Wszystko na sprzedaż*, co przyniosło Potockiej kolejne, często nagradzane role w Polsce i za granicą. W 1978 roku ukończyła Wydział Aktorski, a w 1981 Wydział Reżyserii w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi. W 1985 roku była stypendystką Film Workshop Millenium w Nowym Jorku oraz wykładała na kilku uczelniach w USA. Należy do Stowarzyszenia Filmowców Polskich i Stowarzyszenia Twórców Kultury. Jest autorką fotografii, filmów eksperymentalnych, teledysków oraz programów telewizyjnych. Swoje prace wystawiała między innymi w Warszawie, Krakowie, Paryżu, Budapeszcie i Nowym Jorku. Jest naczelną i artystyczną dyrektorką Teatru Powszechnego im. Jana Kochanowskiego w Radomiu. Obroniła doktora na Wydziale Operatorskim PWSTTViT (2019). Została odznaczona Srebrnym Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

Dr Marika Kuźmicz jest historyczką sztuki, kuratorką i badaczką, wykładowczynią. Kuratorka Muzeum Susch, dziekana Wydziału Badań Artystycznych i Studiów Kuratorskich w Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie oraz wykładowczyni Collegium Civitas w Warszawie. W 2010 roku założyła w Warszawie Fundację Arton. Arton zajmuje się opracowywaniem archiwów artystek. Jest także inicjatorką powstania Fundacji im. Edwarda Hartwiga, której prezeską była do 2024 roku. Od listopada 2022 r. pracuje w Muzeum Susch jako kuratorka badań dla Instytutu Susch założonego przez Grażynę Kulczyk. Prowadzi badania poświęcone artystkom z Europy Środkowo-Wschodniej. Autorka, redaktorka wielu książek o sztuce, kuratorka licznych wystaw w Polsce i zagranicą. Została odznaczona brązowym Medalem „Zasłużona Kulturze Gloria Artis” (2024).

Wystawa czynna:

wt, śr, czw / 11:00-17:00

pt / 11:00-19:00

sb / 12:00-19:00

nd / 12:00-18:00

Wstęp wolny!